

4. Голодомор 1932 – 1933 років в Україні: документи і матеріали/Упоряд. Р. Я. Пиріг; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2007.
5. Советская деревня глазами ВЧК – ОГПУ – НКВД. 1918 – 1939. Документы и материалы. В 4-х т./Т. 3. 1930–1934 гг. Кн. 2. 1932 – 1934 гг. /Под ред. А. Береловича, В. Данилова. – М.: РОССПЭН, 2005.
6. Полян П. Не по своей воле...История и география принудительных миграций в СССР. – М.: „ОГИ” Мемориал, 2001.

І.М. Лубко

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ЗМІСТ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ (50-ті рр. ХХ ст.)

Перехід до ринкових відносин створив для всіх галузей національної економіки, за винятком її аграрного сектора, умов вільного ціноутворення. У сільському господарстві дотепер діють орієнтовні ціни, які підвищувались значно повільніше, ніж вартість товарів та послуг, затребуваних галуззю. Тому й маємо на сьогодні черговий диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні засоби у 3,2 раза [1]. З огляду на сучасну ситуацію, яка склалась в аграрному секторі економіки, одним із завдань історичної аграрної науки є розширення і поглиблення наукових досліджень проблем організаційно-економічних трансформацій в аграрному виробництві та пошук шляхів підвищення його ефективності.

Науковий аналіз проблем розвитку сільського господарства періоду „хрущовського десятиліття” цікавив дослідників різних періодів вітчизняної історії. Оцінки вченими здобутків та прорахунків тієї доби вилились у потужний масив різнохарактерної за своїм змістом наукової спадщини, у тому числі й тієї, що містила аналіз фінансово-економічних відносин у сільському господарстві [2]. Варто зазначити, що вплив цінової політики на розвиток сільського господарства вказаного періоду дослідниками практично не здійснювався, що й спонукало автора заповнити існуючий вакуум.

Метою статті є з'ясування змісту та наслідків політики ціноутворення періоду „хрущовської відлиги” та її впливу на динамічні реформаційні процеси, що відбувались в означений період.

Глибока і хронічна криза, в якій опинилось сільське господарство за час перебування при владі Й. Сталіна, змусила нове радянське керівництво в особі М. Хрущова кардинально переглянути репресивну за своєю суттю аграрну політику та визначити магістральні напрями розвитку галузі. Розуміння того, що отримати результат можливо лише за умови корегування, а надалі і реформування базових елементів та відносин, які є складовими аграрного сектора економіки, стало своєрідною точкою відліку його внутрішньополітичної діяльності. Тим паче, він, як ніхто інший, розумів, що підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва не відбудеться без серйозної ревізії цінової політики та застосування принципово нових підходів до її формування.

Потреба швидкого впровадження в повсякденну практику колгоспного виробництва реальних принципів матеріальної зацікавленості як одного з напрямів політики ціноутворення була відображена

в рішеннях вересневого (1953 р.) пленуму ЦК КПРС. Згідно з ними, вже в 1953 р. заготівельні і закупівельні ціни були підвищені практично на всі види сільськогосподарської продукції. Так, наприклад, закупівельні ціни на зерно в УРСР підвищилися з 1,32 до 12 крб., на жито – з 0,91 до 10 крб., на кукурудзу – з 0,81 до 8 крб. за центнер (за новими цінами) [3, 103]. Якщо до 1953 р. закупівельні ціни були вищими заготівельних на зерно в 12-15 разів, картоплю – в 6 раз, а м'ясо – в 14 раз, то після їх підвищення ця різниця скоротилася відповідно: в 3,5 раза – по зерну, до 2,4 раза – по молоку, в 3 рази – по м'ясу [4]. З урожаю 1954 р. особисті господарства колгоспників, робітників та службовців радгоспів повністю звільнялись від обов'язкових поставок зерна, а для колгоспів їх норми значно зменшувались [5, 393]. З цього приводу відомий російський вчений-аграрій І. Русинов зазначає, що „своїми рішеннями вересневий пленум назавжди відкинув сталінську доктрину товарообміну” [6, 37].

Нова цінова політика держави вперше за десятки попередніх років дозволила господарствам отримати реальні прибутки від продажу державі зерна по заготівлях. Зміна вектора державної аграрної політики відчутно швидко позначилась на підвищенні питомої ваги грошової частини оплати праці в колгоспах, створенні передумов до регулярного грошового авансування колгоспників на зароблені трудовні, а згодом – перейти до щомісячно гарантованої заробітної плати без їх нарахування.

З іншого боку, кампанія державних закупівель сільськогосподарської продукції супроводжувалась ускладненою системою розрахунків з колгоспами. Про зволікання в оплаті за здану господарствами продукцію свідчать чисельні скарги, що надходили на адресу сільськогосподарського відділу ЦК КПУ. Так, наприклад, правління колгоспу ім. Жданова с. Велика Кошелівка Ніжинського району Чернігівської області звернулось в грудні 1954 р. з проханням вплинути на Ніжинську контору „Заготскот”, якій колгосп здав 88,8 ц м'яса під зустрічний обмін на автомашину, і на Ніжинську заготконтору райспоживспілки, що отримала від господарства 55,9 центнера м'яса на таких же умовах. Отримавши м'ясо, техніку колгоспам вказані організації не завезли [7, 3].

Тому, намагаючись підсилити стимулюючу роль планових заготівель, владними рішеннями дозволялось здійснювати закупівлю частини колгоспної продукції (після виконання планів державних заготівель – авт.) за помітно вищими закупівельними цінами. Однак навіть такий, здавалось би фінансово привабливий захід, суттєво не змінив матеріального становища колгоспів і тих, хто в них працював. Гостру нестачу коштів вони намагались самотужки компенсувати розширенням обсягів ринкової торгівлі та продажем колгоспниками вировошеної ними власної продукції. Такий специфічний саморегулятор дозволяв забезпечувати певне вирівнювання доходів міського та сільського населення.

Поряд із обов'язковими поставками сільськогосподарської продукції державі та натуроплатою за роботу МТС колгоспи зобов'язувались також поставляти продукцію державі в порядку контракції. У своїх виступах М. Хрущов неодноразово підкреслював вагом

значення такого виду заготівель. “Необхідно перейти... до контрактації, яка дозволить державі раніше планувати кількість продукції, що надходить зверху обов’язкових поставок, а колгоспам мати гарантію збуту продукції, отримувати грошові аванси та купувати необхідні промислові товари в порядку зустрічного їх продажу”, – говорив він [8, 14].

Правовою основою даного виду заготівель були контрактатійні договори на продаж певної кількості продукції, які, у відповідності до встановлених планів закупівель, заготівельні організації укладали з колгоспами. У договорі зазначалась кількість та якість продукції, заготівельна ціна, термін здачі законтракованого продукту, розмір отоварювання. Підписавши договір, заготівельна організація видавала колгоспам грошовий аванс, з якого виділялась частка на авансування оплати трудовня. Така форма співробітництва дозволяла державі планувати кількість продукції, що надходила понад план обов’язкових поставок, та проводити закупівлі в організованому порядку.

Проте виконання умов контрактатійного договору досить часто порушувались саме заготівельними організаціями. Вигідні економічні домовленості, що дозволяли колгоспам задовольняти потреби в зустрічній продукції, не завжди виконувались. Особливо гостро поставали питання, пов’язані з розрахунками між колгоспами та цукровими заводами. Так, наприклад, секретар Любашівського райкому партії Одеської області О. Крижанівський у листі до сільгоспвідділу ЦК КПУ просив вплинути на керівників Кіровоградського цукротресту і Первомайського цукрового заводу, щоб ті віддали колгоспам 50% жому, який їм належав за здані цукрові буряки [9, 36]. Згідно з договором контрактації, члени колгоспу ім. Ковпака Іванічівського району Волинської області за вирощування цукрових буряків мали отримати якісний цукор. Цукор завод видавав жовтий та ще й зі сміттям. “Ми просимо втрутитись в цю справу і дати вказівки Житомирському тресту “Головцукор” припинити безлад і повернути колгоспникам те, що їм належить. Нехай недоброякісну продукцію використовують на інші цілі і не знуцаються над селянством”, – з боєм писали на адресу першого секретаря ЦК КПУ колгоспники [10, 118].

Однак, незважаючи на подібні проблеми, ціни на законтраковану продукцію все ж були вищими, ніж ціни за продукцію, заплановану по обов’язкових поставках. Надходження від неї дозволяли перекидати втрати колгоспів при виконанні обов’язкових поставок. При здачі продукції в рахунок плану контрактації колгоспи відраховували державі значно менший відсоток чистого прибутку, ніж при обов’язкових поставках. Загалом доходи від контрактації технічних культур стали джерелом накопичення та розширеного відтворення в колгоспах, підвищення доходів колгоспників.

Отже, слід ще раз підкреслити принципово важливу деталь. Саме за безпосередньою ініціативою М. Хрушова контрактації, яка в сталінські часи перетворилась у ще один інструмент викачування з колгоспів дешевої сільськогосподарської продукції, було повернуто її справжнє функціональне призначення, що дозволяло забезпечити максимальну товарність технічних культур та зростання їх виробництва. Цінова сутність

контрактації за його ініціативи в цілому змінила вектор своєї спрямованості, слугуючи вже не лише державі, але й селянам-колгоспникам.

Тривалий час чи не найбільш актуальним питанням колгоспного життя була очевидна невідповідність державних заготівельних цін собівартості виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції. У виступі на XX з’їзді КПРС авторитетний організатор колгоспного виробництва Ф. Дубковецький показав це на прикладі таких культур як цукрові буряки та конопелі. Грошові прибутки від реалізації урожаю конопел з 1 га у 6 разів перевищували прибутки з 1 га цукрових буряків, хоча трудомісткість вирощування конопел перевищувала трудомісткість вирощування цукрових буряків лише в 1,8 раза [11, 89-90].

На подолання існуючих цінових дисбалансів спрямовувалась постанова Ради Міністрів СРСР “Про заходи по збільшенню виробництва цукрового буряка і виробітку цукру” від 18 травня 1956 р., згідно з якою заготівельні ціни на цукрові буряки підвищувались в східних областях до 21 крб., а в західних – до 23 крб. за центнер. До того ж ставки натуроплати за роботи МТС зменшувались на 50% [10, 93]. Згодом, як доведе час, це позитивно позначиться на фінансовому стані колгоспів.

Реалізація принципу взаємної матеріальної вигоди в економічних взаєминах колгоспів з державою продовжували перешкоджати залишки старої системи державних заготівель, яка не враховувала зональних особливостей сільського господарства. Колгоспи зобов’язані були виробляти і здавати державі заплановану для них продукцію незалежно від природно-економічних умов, в яких знаходилося господарство. Така практика неминуче викликала заміну одного виду продукції іншою, що вело до безладдя, плутанини, а через них – до зловживань і порушень. Так, наприклад, в поліських та західних областях України були сприятливі умови для розвитку тваринництва, вирощування картоплі та технічних культур. Однак колгоспи цих регіонів повинні були також здавати зерно. У той же час колгоспи південних областей, де умови не дозволяли отримувати достатні врожаї картоплі, змушені були її вирощувати.

Ситуація вимагала негайного реагування з боку органів державної влади. Тому на червневому (1958 р.) пленумі ЦК КПРС приймається постанова “Про скасування обов’язкових поставок та натуроплати за роботи МТС, про новий порядок, ціни і умови заготівель сільськогосподарських продуктів”, суть якої полягала в тому, що різні форми державних заготівель (обов’язкові поставки, натуроплата за роботи МТС, контрактації і закупівлі) були замінені єдиною формою забезпечення державних потреб – державними закупівлями сільськогосподарської продукції [12, 318-325]. Заготівлі прямо узалежнювались від обсягів виробництва: чим більше вироблено продуктів, тим більше їх може закупити держава. Державні заготівельні ціни на ВРХ та птицю були підвищені більш ніж в 5 раз, на молоко та масло – вдвічі, картоплю – в 2,5 раза, овочі – на 25-40% [13, 351]. Були підвищені і ціни на продукцію, що продавалась понадпланово. За основу формування планів було взято погектарний принцип обчислення обсягу державних заготівель, який ще більше диференціював норми продажу продуктів відповідно до спеціалізації господарств. Цим

же рішенням було визначено методику формування зональних закупівельних цін, які повинні були компенсувати витрати колгоспів, стимулювати зростання продуктивності праці, зниження собівартості продукції і створення необхідних умов для розширення виробництва [12, 323].

Відповідною постановою Ради Міністрів УРСР від 31 липня 1958 р. затверджувались нові закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, що реалізувалась державі колгоспами та населенням, і диференціювались зонально, в залежності від якості та термінів реалізації. Одночасно вводилась виплата колгоспам авансів за рахунок поставок в розмірі 20 – 25% їх закупівельної вартості [14]. Нові закупівельні ціни економічно були достатньо обґрунтовані. В їх основі лежала середньозональна собівартість продукції кожного виду. Вони встановлювались із таким розрахунком, щоб компенсувати виробничі витрати більшості колгоспів і отримати необхідні накопичення. Нові ціни також дозволяли державі отримувати частку чистого прибутку, що накопичувався в колгоспах, які знаходились в кращих природно-кліматичних умовах. В УРСР встановлювались такі закупівельні ціни на зернові культури (за 1 центнер): пшениця м'яка та просо – 6,7 крб., жито – 6,4 крб., овес – 4,5 крб., ячмінь кормовий – 5,2 крб. (у цінах 1961 р. – авт.). У залежності від природно-економічних умов, було визначено 4 цінових зони [15].

Розрахунки диференціації закупівельних цін на зернові культури, що реалізовувались державі колгоспами, свідчать, що нижчі ціни були встановлені для колгоспів I зони, де умови для виробництва зерна найбільш сприятливі. До IV зони відносились гірські, передгірські і поліські райони, де умови для вирощування зерна найгірші, тому і ціни тут встановлювались значно вищі, ніж для I зони. На пшеницю м'яку вони були вищими на 28,8%, жито – на 38%, просо – на 30,7%, овес – на 28%, ячмінь кормовий – на 47%. Зрозуміло, що з колгоспів II, III та IV зони в державну казну надходив менший відсоток чистого доходу, ніж з колгоспів I зони. Здавалось би, що такий розподіл був логічним за своїм змістом, тому що враховував регіональні природні відмінності. Проте і тут не обійшлося без плутанини. При диференціації цін багато областей були віднесені не до однієї, а до двох (Луганська, Вінницька, Хмельницька, Харківська, Чернігівська, Сумська, Житомирська, Львівська, Ровенська, Волинська, Станіславська) і навіть до трьох (Київська та Черкаська) зон.

Загалом же нова система ціноутворення була значно прогресивнішою в економічному відношенні. Більше того, вона забезпечувала кращі умови для розвитку тваринництва. До цього м'ясне тваринництво було завідомо збиткове. В колгоспах УРСР собівартість продукції помітно їх перевищувала. Так, собівартість 1 ц яловичини в 1956 р. становила 847,3 крб., в 1957 р. – 922 крб., в 1958 р. – 964,6 крб. [16, 407 – 413]. Закупівельна ж ціна коливалась в межах 610 крб. [17, 48].

Попри цінову невідповідність, яка ще деякий час існувала в системі заготівель, все ж здобутки 1953 – 1958 рр. були очевидними. Протягом цього періоду ціни на худобу і птицю, що реалізовувались колгоспами по обов'язкових поставках, підвищились

більше, ніж в 5,5 рази, на овочі – на 25-40%. Загалом же прибутки колгоспів України, внаслідок підвищення закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, за 1953-й – 1958-й рр. зросли на 15 млрд. крб. (у цінах до 1961 р. – авт.) [18, 413]. У зв'язку зі зменшенням норм обов'язкових поставок колгоспи і колгоспники отримали можливість реалізовувати більшу частину продукції по цінах колгоспного ринку. В результаті цього, селяни України тільки за 1958 рік одержали прибутків на суму 800 млн. крб. [19, 40].

Введення нового порядку заготівель стало надзвичайно позитивним явищем, але цінові тарифи виявились ще мало врегульованими. Практично не враховувався зональний фактор. Так, зокрема, на зернові культури встановлювались "плаваючі ціни", що дозволяло підвищувати або знижувати їх відповідно до врожайності, природних умов. У 1958 р., досить сприятливому у кліматичному відношенні, ціни були знижені на 15% [20, 335]. Однак у наступні роки, незважаючи навіть на неврожай, вони так і не піднялись. Більше того, лібералізація цінової політики не обумовила очікуваного від неї економічного ефекту. До того ж після ліквідації МТС витрати колгоспів на обслуговування техніки помітно зросли і не компенсувались новими цінами на сільгосппродукцію.

Таким чином, ефективність сільськогосподарського виробництва формується під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх, зокрема, відносять ціновий механізм, який залежить від кон'юнктури ринку, матеріально-технічну та фінансову забезпеченість аграрного сектора, паритетність відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки, розвиненість аграрного ринку тощо. Шляхи розв'язання сучасних проблем, що блокують реформаційні процеси в аграрному секторі національної економіки, лежать передусім у площині цінової політики. Адже ціна має не лише відшкодовувати нормативні витрати, але й формувати прибутки на вкрай необхідний для розвитку галузі авансовий капітал. Подібний підхід до ціноутворення дасть змогу забезпечити однакові умови для всіх галузей виробництва і сфер діяльності, сприятиме вдосконаленню міжгосподарських зв'язків.

1. Рішення річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників від 25-26 лютого 2010 року з розгляду проблеми „Організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві”. – Режим доступу // <http://www.iae.com.ua/>
2. Див.: Аграрна історія України / Панченко П.П., Славоє В.П., Шмарчук В.А. – К., 1996.; Кульчицький С.В. Спроби реформ (1956 – 1964) // Укр. істор. журн. – 1998. – №2.; Сургай Г.І. Сільське господарство України: уроки минулого і сучасний аграрний курс. – К., 1991.; Денисов Ю. Аграрная политика Н. Хрущева: итоги и уроки // *Общественные науки и современность*. – 1996. – № 1.; Зеленин И.Е. Аграрная политика Н. Хрущева и сельское хозяйство страны // *Отечественная история*. – 2000. – № 1.; Вербицкая О.М. Российское крестьянство: от Сталина к Хрущеву. Середина 40-х – начало 60-х годов. – М., 1992.
3. Центральний державний архів громадських

- об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп. 80. – Спр. 1088.
4. Бичков А. Економічні зв'язки колгоспів з соціалістичним господарством. – Томськ, 1968.
 5. КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. 1898 – 1971. – Т.6 (1941 – 1954). – К., 1980.
 6. Русинов И.В. Аграрная политика КПСС в 50-е – первой половине 60-х годов: опыт и уроки // Вопросы истории КПСС. – 1988. – №9.
 7. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 80. – Спр. 1140.
 8. Хрущов Н.С. О мерах дальнейшего развития сельского хозяйства СССР. Доклад на Пленуме ЦК КПСС 3 сентября 1953. – М., 1953.
 9. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 80. – Спр. 1239.
 10. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.80. – Спр. 1238.
 11. Історія колгоспу “Здобуток Жовтня” // Тронько П.Т., Бушин М.І. та ін.. – К., 1986.
 12. КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – Т.7 (1955 – 1959). – К., 1981.
 13. Історія Коммунистической партии Советского Союза: В 6-ти т. – М., 1970. – Т.5. – Кн. 2.
 14. Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. – К., 1958. – №7..
 15. Собрание постановлений правительства СССР. – М., 1958. – №11.
 16. Сельское хозяйство СССР. Стат. сборник. – М., 1960.
 17. Довідник про новий порядок, ціни та умови заготівель сільськогосподарських продуктів / Міністерство сільського господарства УРСР. – К., 1958.
 18. Історія селянства Української РСР. В 2-х т. – Т.2. Від великого Жовтня до наших днів. – К., 1967.
 19. Позачерговий ХХ з'їзд Комуністичної партії України. 16-17 січня 1959 р. Матеріали з'їзду. – К., 1959.
 20. Справочник партийного работника. – М., 1959.

І. В. Мазило

ВНЕСОК ЗАЛІЗНИЧНИКІВ У ВІДРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ (1943 – 1950-ті рр.)

Відбудова сільського господарства періоду минулої війни і післявоєнного часу висвітлені у вітчизняній історіографії [2]. Однак при цьому поза увагою дослідників залишалася проблема – як відбудована залізниця вплинула на відродження українського села. У представленій публікації автор ставить за мету з'ясувати внесок залізничників у відродження і розвиток сільського господарства України у 1943-1950-х рр.

Варто зауважити, що у передвоєнні роки залізничним транспортом забезпечувалося 95 %, усіх перевезень на території України, довжина шляхів яких становила 20102 км [1, 4]. Діяло дев'ять доріг – Вінницька, Ковельська, Львівська, Одеська, Південна, Південно-Західна, Північно-Донецька, Південно-Донецька й Сталінська магістралі, де працювало 348 тис. робітників, які обслуговували залізничні мережі [5, 385].

При вимушеному відступі Червоної армії з території республіки, у 1941-1942 рр., значну частину залізниць вивели з ладу, багато рухомого складу, обладнання евакуювали в тиллові райони тодішнього СРСР. Німецька окупаційна адміністрація відновила

лише 15740 км шляхів. Усе це при відступі фашисти, за невеликим винятком, знищили [6, 173].

Залізниця республіки підлягала відбудові в першу чергу, поскільки ними здійснювали забезпечення стратегічних і фронтних операцій на території України у 1943 – 1944 рр. Паралельно транспортники відбудовували народне господарство. Сільське господарство під час війни мало велике значення для збільшення продовольчих та сировинних ресурсів республіки, що зміцнювало економіку країни і наближало перемогу над ворогом [4,327]. На Україні гітлерівці знищили 27910 колгоспів, 872 радгоспи і 1300 МТС [3, 307]. З 1941 по 1943 рр. в дев'яти Лівобережних областях України поголів'я коней зменшилося у п'ять разів, залишилася третина довоєнного парку тракторів [3, 307]. І це за умови, „коли відродження всіх галузей сільського господарства залежало насамперед від його технічної бази”. [4, 320].

Основні зусилля у відродженні села зробили колгоспники і, крім них, колективи промислових підприємств, будівельних організацій України [3, 317].

Вагомим у справі відродження села був тоді і трудовий внесок залізничників. За їхньою безпосередньою участю тільки тракторів завезли на Україну 3 тисячі – в основному машини Алтайського і Володимирівського тракторних заводів, побудованих під час війни, та відбудованого Волгоградського тракторного заводу [3, 309]. Ще 329 тракторів повернули в господарства республіки з евакуації: Воронежської, Саратовської, Ростовської, Челябінської, Куйбишевської областей і Азербайджанської РСР разом з кадрами механізаторів [3, 309].

Техніки на всі господарства не вистачало. Вдавалися до її транспортування з одного району в інший. Робили це здебільшого завдяки залученню залізничного транспорту. Так, перші керівники Полтавської області 7 березня 1944 р. прагнули перебазувати техніку МТС з одних районів в інші залізницею. Тому прохали керівництво республіки надати ліміт на залізничні платформи із 15 березня на такі станції: Золотоноша – 30, Драбово – 32, Пирятин – 25, Лубни – 13, Лозарки – 5 [7,2].

Використання наявної на той час техніки на селі багато в чому залежало від підготовлених кадрів, а ще більше від забезпеченості паливом. Керівні органи республіки робили усе можливе, щоб самотужки вирішити і цю проблему. Багато залежало від тодішнього московського центру. Так, ДКО постановою № 5281 від 3 березня 1944 р. зобов'язав відповідні організації завести паливномастильні матеріали в республіку. Керівництву НКШС і начальникам доріг наказав сформувати 13 спеціальних маршрутів з паливом [8, 26]. Згодом додатково ще таких дев'ять не пізніше 15 березня 1944 р. [8, 29]. Крім того, керівництво Сталінської магістралі зобов'язали сформувати 12 маршрутів по підвезенню пального до 24 березня, бо до 15 березня жодний маршрут не діяв [8, 27]. Станом на 15 березня на Південно-Західній магістралі було 5 маршрутів замість запланованих 8. Останнім терміном реалізації постанови визначили дату 22 березня 1944 р. [8, 28]. На Північно-Донецькій магістралі запланували 3 таких маршрути. На 15 березня діяв один. Директивні органи зобов'язували керівництво дороги запустити в роботу ще два до 21 березня [8, 29].